

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien rahoitusta koskevien ja eräiden muiden säännösten osalta

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien arvonlisäverokustannusten korvaamista sekä eräitä rahoitusratkaisuja koskien

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (HE 15/2017 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle.

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien rahoitusta koskevien ja eräiden muiden säännösten osalta (HE 57/2017 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien arvonlisäverokustannusten korvaamista sekä eräitä rahoitusratkaisuja koskien (HE 15/2018 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 16/2018 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Eeva Mäenpää, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Marja Isomäki, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Virpi Vuorinen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Anu Hernesmaa, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Erkki Papunen, valtiovarainministeriö
- hallitusneuvos Tarja Kröger, työ- ja elinkeinoministeriö
- teollisuusneuvos Marjukka Aarnio, työ- ja elinkeinoministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Nico Steiner, työ- ja elinkeinoministeriö
- kehittämispäällikkö Jarkko Tonttila, työ- ja elinkeinoministeriö
- kehitysjohtaja Outi Ryyppö, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Anu Jänkälä, työ- ja elinkeinoministeriö
- hallitusneuvos Pekka Järvinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- tietohallintoneuvos Maritta Korhonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Piia Pekola, sosiaali- ja terveysministeriö
- asiantuntija Tia-Maria Kirkonpelto, sosiaali- ja terveysministeriö
- tasa-arvovaltuutettu Jukka Maarianvaara, Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- johtaja Mikael Forss, Kansaneläkelaitos
- tutkimuspäällikkö Timo Sinervo, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- johtava asiantuntija Anu Muuri, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- tutkimus- ja palvelukeskuksen johtaja Jorma Mäkitalo, Työterveyslaitos
- pääjohtaja Antti Koivula, Työterveyslaitos
- suunnittelija Milla Sandt, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- pääsihteeri Hannele Varsa, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- neuvotteleva virkamies Anna Kaarina Piepponen, Valtion työmarkkinalaitos
- johtaja Tommi Muilu, Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- hallintojohtaja Keijo Siiskonen, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri
- aikuisten palveluiden päällikkö Hanna Kivelä, Hyvinkään kaupunki
- asiakkuuspäällikkö Riikka Vartiainen, Joensuun kaupunki
- maakuntajohtaja Pentti Malinen, Kainuun liitto
- strategia- ja rahoitusjohtaja Olli Naukkarinen, Lappeenrannan kaupunki
- muutosjohtaja Kari Hakari, Pirkanmaan liitto

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

- johtaja Riku Immonen, Pirkanmaan TE-toimisto
- projektijohtaja Jarno Turunen, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
- kehittämisasiantuntija Tuomi-Tuulia Ervasti, Pudasjärven kaupunki
- työllisyyspalvelujen päällikkö Stefan Fri, Raaseporin kaupunki
- asiantuntija Kristina Beijar, Svenska Finlands folkting
- asiantuntija Erik Munsterhjelm, Svenska Finlands folkting
- pääsihteeri Markus Österlund, Svenska Finlands folkting
- toiminnanjohtaja Nina Hutri-Kähönen, Taitokeskus
- ohjelmajohtaja Regina Saari, Tampereen kaupungin työllisyyspalvelut
- muutosjohtaja Markus Sovala, Uudenmaan liitto
- palvelupäällikkö Merja Forsström, Uudenmaan TE-toimisto
- apulaisjohtaja Reijo Vuorento, Suomen Kuntaliitto
- kehittämisspäällikkö Erja Lindberg, Suomen Kuntaliitto
- hallintoylilääkäri Päivi Koivuranta, Suomen Kuntaliitto
- johtava lakimies Kirsi Mononen, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Kimmo J. Lipponen, Arvo-liitto ry
- asiantuntijalääkäri Jan Schugk, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- tutkimuspäällikkö Antti Kauhanen, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- tutkimuspäällikkö Ilkka Haavisto, Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA ry
- toimitusjohtaja Merru Tuliara, Henkilöstöpalveluyritysten Liitto ry
- johtava asiantuntija Aino Närkki, Hyvinvointialan liitto ry
- erityisasiantuntija Sari Bäcklund, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- erityisasiantuntija Johanna Värmälä, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- lakimies Keijo Karhumaa, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- lakiasiaainjohtaja Karoliina Kiuru, Keva
- johtoryhmän sihteeri Markus Mankin, Keva
- neuvottelupäällikkö Henrika Nybondas-Kangas, KT Kuntatyönantajat
- neuvottelupäällikkö Sari Ojanen, KT Kuntatyönantajat
- työmarkkinalakimies Jenni Aaltonen, KT Kuntatyönantajat
- toiminnanjohtaja Juha Kallio, Nauha ry
- lakimies Ira Kyntäjä, Palkansaajajärjestö Pardia ry
- lakimies Paula Ilveskivi, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- kehittämisjohtaja Jussi Salo, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- neuvottelujohtaja Laura Lindholm, Suomen Lääkäriliitto ry
- elinkeinoasioiden päällikkö Susanna Kallama, Suomen Yrittäjät ry
- yhteiskuntatieteiden tohtori, tutkija Liina Sointu, Tasa-arvovaje-hanke
- vt. neuvottelupäällikkö Matias Nyman, Tehy ry
- edunvalvontajohtaja Riikka Rapinoja , Tehy ry
- johtaja Kirsi Sillanpää, Tehy ry
- sosiaali- ja terveystieteiden asiantuntija Riitta Työläjä, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- puheenjohtaja Eija Tuutti, Työ- ja elinkeinohallinnon henkilöstöliitto THHL ry
- toiminnanjohtaja Mari Ahonen-Walker, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
- oikeustieteen tohtori Jaana Paanetoja

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

- työ- ja elinkeinoministeriö
- saamelaiskäräjät
- Valtion työmarkkinalaitos
- Kotimaisten kielten keskus
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Pudasjärven kaupunki
- Tampereen kaupunki
- Suomen Kuntaliitto
- Akava ry
- Hyvinvointialan liitto ry
- Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- Palkansaajien tutkimuslaitos
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu TYP
- valtiotieteiden tohtori Pekka Tiainen

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksellä HE 15/2017 vp (myöhemmin maakunta- ja sote-esitys) Suomeen ehdotetaan perustettavaksi pääosin nykyisen maakuntajaon pohjalta 18 itsehallinnollista maakuntaa. Samanaikaisesti siirretään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä kunnilta maakunnille sekä säädetään laki näiden tehtävien järjestämisestä. Lisäksi maakuntien vastuulle tulevat maakuntalakiehdotuksen 6 §:ssä määritellyt tehtävät, joiden järjestämistä koskevat esitykset annetaan erikseen, sekä pelastustoimi, jonka siirtämisestä ovat ehdotukset hallituksen esityksessä laiksi pelastustoimen järjestämisestä (HE 16/2017 vp). Tehtävien siirto ja niiden vaatimat uudistukset tulevat voimaan samanaikaisesti ja edellyttävät muutoksia lukuisiin eri lakeihin.

Pääosa ELY-keskusten ja TE-toimistojen järjestämistä kuuluvalle julkisista työvoima- ja yrityspalveluista yhdistetään uudistuksessa julkisiksi kasvupalveluiksi ja siirretään maakuntien järjestämistä vastuulle. Pääkaupunkiseudun erityistarpeet otetaan huomioon säätämällä erikseen Uudenmaan kasvupalveluja järjestävästä kuntayhtymästä. Kasvupalveluiden järjestämistä koskeva erillinen hallituksen esitys (HE 35/2018 vp) laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista annettiin eduskunnalle 5.4.2018. Esitys on käsiteltävänä mietinnön antamista varten hallintovaliokunnassa, jolle työelämä- ja tasa-arvovaliokunta antaa lausunnon.

Maakuntauudistuksen tarkoituksena on sovittaa yhteen valtion aluehallinto ja maakuntahallinto sekä luoda tarkoituksenmukainen työnjako valtion aluehallinnon, maakuntien ja kuntien välille. Tavoitteena on toteuttaa maakunnalliseen itsehallintoon perustuva palvelu- ja hallintojärjestelmä, joka pystyy nykyistä selkeämmin ja yksinkertaisemmin vastaamaan ihmisten palvelutarpeisiin.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalla on maakunta- ja sote-esityksen lisäksi käsiteltävänä hallituksen esitys eduskunnalle asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 16/2018 vp, myöhemmin valinnanvapauslakiesitys). Esityksen tavoitteen on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palveluntuottaja ja parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua. Lisäksi valiokunta käsittelee hallituksen esitystä HE 57/2017 vp, joka on täydennys maakunta- ja sote-esityksen maakuntien rahoitusta koskevien ja eräiden muiden säännösten osalta (myöhemmin maakunnan rahoituslakiesitys), sekä hallituksen esitystä (HE 15/2018 vp) maakuntien arvonlisäverokustannusten korvaamisen sekä eräiden rahoitusratkaisujen osalta. Koska kaikki esitykset käsittelevät maakuntauudistukseen liittyvää kokonaisuutta, valiokunta on päättänyt yhdistää niiden käsittelyn ja antaa esityksistä sosiaali- ja terveysvaliokunnalle yhteisen lausunnon.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta käsittelee esityksiä oman toimialansa osalta ja tarkastelee niitä erityisesti henkilöstö- ja sukupuolivaikutusten sekä uudistuksen yhteydessä maakunnan järjestämisvastuulle siirtyvien julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen (myöhemmin kasvupalvelut) rahoituksen näkökulmasta. Valiokunta pitää maakuntauudistuksen tavoitteita tärkeinä ja kannattaa esityksissä olevien lakiehdotusten hyväksymistä myöhemmin esitettävien huomioin ja muutosehdotuksin.

Valiokunta toteaa, että maakuntauudistuksen yhteydessä maakunnille ehdotetut tehtäväalueet muodostavat laajan ja monipuolisen tehtäväkentän. Valiokunta katsoo, että uudistukseen liittyvän sääntelyn hajautuminen useaan eri aikana eduskunnalle annettavaan esitykseen vaikeuttaa käsiteltävänä olevan maakuntauudistuksen kokonaisuuden ja sen vaikutusten hahmottamista ja arviointia.

Kasvupalvelut

Työelämän muutos edellyttää julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen kehittämistä. Nykyisellä sääntelyllä ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluilla ei saadun selvityksen mukaan enää pystytäkään tehokkaasti vastaamaan työntekijöiden ja yritysten muuttuneisiin tarpeisiin ja kohtaanto-ongelmaan. Kasvupalvelu-uudistuksella työvoima- ja yrityspalvelut on tarkoitettu uudistamaan siten, että ne vastaavat nykyistä paremmin talouden ja työmarkkinoiden nopeaan muutosrytmiin.

Maakuntalakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan maakunnan tehtäviin tulevat kuulumaan mm. yritys-, työ- ja elinkeinopalvelujen järjestäminen sekä kotoutumisen edistäminen siten kuin niistä lailla tarkemmin säädetään. ELY-keskuksilta ja TE-toimistoilta maakunnille siirtyvät työvoima- ja yrityspalvelut yhdistetään julkisten kasvupalveluiden kokonaisuudeksi, ja uudistuksen yhteydessä ELY-keskukset ja TE-toimistot lakkautetaan.

Kasvupalvelujen sisällöstä ja rahoituksesta säädetään järjestämislain (HE 35/2018 vp) lisäksi tarkemmin erityislainsäädännöllä. Esitykset rekrytointi- ja osaamispalvelulaiksi ja laiksi kotoutumisen edistämisestä ja laki alueiden kehittämisen ja kasvupalvelujen rahoittamisesta on tarkoitettu antamaan eduskunnalle toukokuussa 2018.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

Kasvupalvelukerroin

Maakunnille uudistuksen yhteydessä siirtyvien valtion tehtävien rahoituksen määräytymisperusteet ja valtion rahoituksen kustannuspohja muuttuvat siitä tavasta, jolla niitä nykyisin rahoitetaan. Määrärahat budjetoidaan vuodesta 2019 alkaen maakuntien valtionrahoitusmomentille, jossa rahoitus jaetaan maakunnille erilaisiin laskennallisiin määräytymistekijöihin perustuen.

Rahoituksen perustana vuonna 2020 käytetään kuntien toteutuneiden ja laskennallisten käyttö-kustannusten vuosien 2018 ja 2019, ja jatkossa kahden viimeisen tilastoidun vuoden, keskiarvoa. Saadun selvityksen mukaan rahoitusmalli muodostaa kunnille kannustimen pienentää sote-menoja vuosina 2018 ja 2019, koska näin toimiminen ilmeisesti lisää kuntiin jäävien tehtävien valtionosuutta. Tämä voi vaikeuttaa etenkin niiden sairaanhoitopiirien ja tulevien maakuntien toimintaa, joissa sote-palvelut on tuotettu kustannustehokkaasti. Valiokunta pitää rahoituksen perustetta tältä osin epäonnistuneena.

Täydentävässä rahoituslakiesityksessä (HE 57/2017 vp) rahoituslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusina rahoituksen määräytymistekijöinä kasvupalvelua ja maatalousyrittäjien lomituskuvaavat kertoimet sekä maakunnan muiden tehtävien asukastiheyskerroin. Rahoituslakiehdotuksen 18 §:n mukaan maakunnalle laskettu kasvupalvelukerroin kuvaa sen tilaa suhteessa maan keskiarvoon ja muihin maakuntiin. Kerroin perustuu maakunnan työttömien määrään, työttömyysasteeseen ja yritysten toimipaikkojen määrään. Suurin painoarvo, 60 %, on työttömien määrällä.

Valiokunta pitää hyvänä, että työttömien määrä ja työttömyysaste huomioidaan maakunnan rahoituksessa. Valiokunta huomauttaa, että esityksestä kuitenkin puuttuvat maakuntia työttömyyden alentamiseen kannustavat tekijät. Työttömyyden kustannukset eivät jää maakunnan vastuulle, koska työttömyysetuudet rahoitetaan pääosin valtion varoista, ja toisaalta työttömyysasteen ja työttömien määrän lasku leikkaisi maakunnan rahoitusta. Valiokunta pitää mahdollisena, että ilman vahvaa taloudellista kannustetta tai muuta sitovaa velvoitetta työllisyyttä edistävien toimintojen resursointi jää liian alhaiseksi ja toiminta ei riittävästi suuntaudu työllisyyden edistämiseen. Voi myös käydä niin, että erityistä tukea vaativien työttömien palvelut vähenevät. Valiokunta pitää tärkeänä, että maakunnalle säädetään tehokkaat kannusteet työttömyyden alentamiseen.

Vielä valiokunta toteaa, että yritysten toimipaikkojen määrä rahoituksen perusteena on ongelmallinen erityisesti äkillisten rakennemuutosten alueilla, joissa irtisanomiset ovat tapahtuneet nimenomaan suurissa yrityksissä. Rahoitusmalli ei huomioi sitä, että tuen tarve voi alueella olla suuri, vaikka yritysten suhteellinen määrä on pieni. Valiokunta korostaa, että työvoimapalvelujen saatavuudesta on huolehdittava yhdenvertaisesti koko maassa. Tämä voi pienten maakuntien osalta edellyttää maakuntien välistä yhteistyötä.

Työllisyyspalvelut kunnissa

Kunnilla on nykyisin vahva kannustin hoitaa työllisyyttä osana kunnan palveluja, koska niillä on osavastuu pitkään työttömänä olleiden työmarkkinatuen rahoituksesta. Toisaalta kunnilla ei välttämättä ole ollut riittäviä kannustimia tukea työttömän työllistymistä koko työssäkäyntialueella tahi valtakunnan alueella. Kunnan maksuosuutta työttömyysturvasta on perusteltu sillä, että kunta voi omilla toimillaan ja itsehallintonsa puitteissa tekemillään päätöksillä vaikuttaa pitkäaikais-

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

työttömien määrään ja sitä kautta omaan rahoitusosuuteensa. Valiokunta katsoo, että kuntien maksuosuus työmarkkinatuesta edellyttää, että kunnilla on omilla palveluillaan ja toimillaan mahdollisuus vaikuttaa työllisyyden hoitoon ja sitä kautta maksun tasoon.

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP-toiminta) on kuntavetoista TE-toimiston, Kelan ja kunnan yhteistoimintaa, jossa kunnat ovat ottaneet kokonaisvastuu vaikeasti työllistyvien palveluista. Valiokunta pitää tärkeänä, että TYP-toimintaa jatketaan tarvittaessa esimerkiksi allianssimallilla nykyiseltä hyvin toimivalta pohjalta.

Alueelliset työllisyyskokeilut (Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevasta kokeilusta annettu laki, 505/2017), päättyvät 31.12.2018. Kokeilun kaltaista yhteistoimintaa kuntien ja TE-toimiston välillä ei voi julkisen työvoima- ja yrityspalvelulain perusteella toteuttaa. Kokeilu ei ole mahdollista myöskään ehdotetun ns. pilottilain mukaan, koska siinä edellytetään, että työvoima- ja yrityspalvelujen tuottajan tulee olla yksityinen palveluntuottaja. (HE 62/2018 vp laiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta). Kunta tai hankintalain (1397/2016) 15 §:ssä tarkoitettu kunnan sidosyksikkö voi toimia palveluntuottajana vain markkinapuutetilanteessa, jolloin suorahankinta voidaan tehdä myös kunnalta tai sen sidosyksiköltä.

Kokeilun päättyminen tarkoittaa sitä, että siinä mukana olleet palaavat TE-toimistojen asiakkaiksi noin vuoden ajaksi, kunnes kasvupalveluja koskeva laki tulee voimaan 1.1.2020. Valiokunta ei pidä tätä tarkoituksenmukaisena ja katsoo, että lainsäädännöllä tulee mahdollistaa sellaisten kokeilujen jatkaminen, jotka tukevat luontevasti uusia, muotoutumassa olevia toimintatapoja.

Yleiskatteellinen rahoitus ja kasvupalvelut

Valtion rahoitus kohdennetaan maakunnille joko yleiskatteellisena tai joissakin erityistapauksissa erillisrahoituksena. Yleiskatteellisen rahoituksen osalta maakunta päättää lainsäädännön rajoissa rahojen kohdentamisesta itsenäisesti siitä riippumatta, minkälaisiin kertoiimiin tai laskentatekijöihin rahoitus perustuu. Valiokunta pitää maakuntien itsehallinnon kannalta oikeana ratkaisuna maakuntien oikeutta päättää rahoituksen kohdentamisesta maakunnan tarpeiden mukaan. Maakunnan järkevän itsehallinnon ja sen toiminnan taloudellisten kannustimien näkökulmasta on perusteltua, että maakunnalla on myös omaa tulonmuodostusta, koska riippuvaisuus omista tuloista on omiaan johtamaan tarkoituksenmukaiseen voimavarojen käyttöön. Asiakasmaksujen merkitys on tässä yhteydessä rajallinen, ja alueellisen tasa-arvon vaatimukset rajoittavat asiakasmaksujen käyttöä maakuntien oman tulonmuodostuksen lähteenä. Valiokunta katsoo, että tulevien verouudistusten yhteydessä on myös perusteltua harkita maakuntien omaa verotusoikeutta tai joidenkin verojen korvamerkitsemistä maakuntien tuloksi. Näin voitaisiin mahdollisesti myös kohentaa maakuntien kannustimia työllisyyden ja talouskasvun edistämiseen.

Osa maakunnille siirtyvistä tehtävistä, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävät, ovat lakisääteisiä, mikä johtaa siihen, että maakuntien mahdollisuudet rahoituksen kohdentamisessa ovat käytännössä rajalliset. Sote-menojen osuus yleiskatteellisesta rahoituksesta on 90 %. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kantaa vakavaa huolta siitä, että tiukassa taloudellisessa tilanteessa ilman kasvupalveluihin korvamerkittyä rahoitusta yleiskatteellisen rahoituksen jousto käytetään laki-

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

sääteisten sote-menojen kattamiseen. Valiokunta pitää tarpeellisena, että kasvupalveluille määritellään lainsäädännöllä vähimmäistaso ja rahoitus.

Tehtävien ja henkilöstön siirto liikkeenluovutuksena

Voimaanpanolakiehdotuksen (HE 15/2017 vp, 3. lakiehdotus) 3 luvun 14 §:n 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävät ja tehtäviä hoitava henkilöstö siirtyy maakuntien palvelukseen noudattaen liikkeenluovutuksen periaatetta. Liikkeenluovutukseksi katsotaan myös tukitehtävien ja tehtäviä hoitavan henkilöstön siirrot, jos tehtävistä vähintään puolet on 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien tukitehtäviä. Samaa periaatetta noudatetaan myös muissa henkilöstön siirroissa maakuntaudistuksen yhteydessä.

Myös sellainen siirto, jossa henkilöstö siirtyy maakunnan viimeistään 31.12.2020 perustaman yhtiön palvelukseen, katsotaan voimaanpanolakiehdotuksen 3 luvun 14 §:n mukaan liikkeenluovutukseksi. Säännöksen tarkoituksena on turvata henkilöstön asema myös jatko-siirtymissä maakunnan perustamaan yhtiöön.

Liikkeenluovutusta koskevien säännösten soveltaminen tarkoittaa muun ohella, että liikkeen luovutuksessa siirtyvät henkilöt säilyttävät palvelussuhteen ehtonsa ja etuutensa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että luovutuksen saajan on sopimuskauden loppuun saakka noudatettava siirtyvän henkilöstön työsuhteen ehtoja sellaisina kuin liikkeen luovuttaja oli velvollinen niitä ennen luovutusta noudattamaan. Tämä koskee sekä palkkausta että myös muita palvelussuhteen ehtoja, kuten henkilön oikeutta vuosilomaan.

Maakuntaudistuksessa on kyse poikkeuksellisen laajasta yhteiskunnallisten palvelujen uudelleenjärjestelystä ja samalla merkittävästä julkisen sektorin työmarkkinoiden rakennemuutoksesta. Maakuntaudistus on viivästynyt esityksen antamisaikana suunnitellusta aikataulusta, mikä vaikuttaa myös mahdollisten maakunnan yhtiöiden perustamiseen. Tämän vuoksi valiokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa liikkeenluovutusperiaatteen voimassaoloajan jatkamista siten, että maakuntien perustamisen ja sote-palvelujen siirron uusi aikataulu otetaan siinä huomioon.

Sosiaali- ja terveydenhoitoalan työmarkkinat

Uudistuksen keskeisimmät henkilöstöön liittyvät vaikutukset muodostuvat sote-tuottajaverkon monipuolistumisen ja valinnanvapausjärjestelmän kautta. Jatkossa nykyistä suurempi osa julkisesti rahoitetuista sosiaali- ja terveyspalveluista tuotetaan yksityisten ja kolmannen sektorin tuottamana. Henkilöstölle tämä voi tarkoittaa siirtymistä sote-toimialan sisällä ensin kunnilta maakuntiin niiden liikelaitoksiin tai yhtiöihin. Siirtyminen on myös mahdollista yksityisiin yhtiöihin suoraan tai maakunnan kautta. Ajan mittaan valinnanvapaus todennäköisesti johtaa henkilöstön nykyistä suurempaan liikkuvuuteen.

Valinnanvapauden ja markkinoiden kehittymisen aikana työnantajan saattaa ainakin toiminnan alussa olla vaikeaa arvioida kulloistakin henkilöstötarvetta. On myös mahdollista, että henkilöstömäärän tarve sote-keskuksissa vaihtelee pysyvästi asiakkaiden vaihtaessa palveluntuottajaa. Tämä saattaa johtaa nykyistä useammin vuokratyön, määräaikaisten ja osa-aikaisten sekä vaihte-

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

levan työajan työsopimusten käyttöön tai yhteistoimintamenettelyn kautta tuotannollisiin irtisanomisiin. Kaikki nämä muutokset vaikuttavat erityisesti naisiin, jotka ovat sote-henkilöstössä enemmistönä. Sosiaalipalveluja ja terveydenhoitoa leimaa kuitenkin kokonaisuudessaan työvoimapula, ja työvoiman saatavuustarve tulee tukemaan alan henkilöstön ansiomahdollisuuksia.

Onnistuessaan uudistus ja siihen sisältyvä valinnanvapaus parantaa ja monipuolistaa sote-alan työmarkkinoita ja avaa henkilöstölle uudenlaisia ja uusia mahdollisuuksia. On mahdollista, että sote-alalla toimivien yritysten ja yhteisöjen määrä kasvaa, minkä ansiosta sote-alan ammattilaisille syntyy työmarkkinat, joilla työnantajat kilpailevat osaavasta työvoimasta. Valiokunta huomauttaa, että kaikki sote-alalla työskentelevät eivät kuitenkaan ole sosiaali- tai terveysalan ammattilaisia, vaan alalla on myös paljon tukitehtävissä toimivia, joiden työmarkkina-asema saattaa olla epävarmempi kuin sote-alan varsinaisten ammattilaisten.

Ehdotettu valinnanvapauslainsäädäntö mahdollistaa pk-yrittäjyyden ja uuden yrittäjyyden, mikä turvaa sote-alan työpaikkojen pysymisen myös pienillä paikkakunnilla. Lisäksi valinnanvapaus avaa sote-alan ammattilaisille uusia mahdollisuuksia työllistää itsensä yrittäjänä. Suomessa toimii yli 18 000 yksityistä sote-alan yritystä, joista 99 % on alle 50 hengen yrityksiä. Ne työllistävät yli 60 000 työntekijää.

Valinnanvapausjärjestelmän onnistumisen edellytyksenä on, että markkinat toimivat ja että syntyy riittävä kilpailu, jotta asiakkaalla on tosiasiallinen valintamahdollisuus. Valiokunta korostaa maakunnan vastuuta toimivien markkinoiden ja kilpailuneutraliteetin turvaamisessa. Erityisesti maakunnan tulee palveluntuottajien akkreditoinnissa tai muun toimintaympäristön luomisessa varmistaa, että myös pienet yritykset ja yrittäjät voivat toimia sote-palvelujen tuottajina.

Palkkojen yhteensovittaminen

Palvelussuhdelakien mukaan liikkeenluovutuksessa luovutuksensaajalla, kuten työnantajilla yleensäkin, on velvollisuus kohdella palveluksessaan olevia henkilöitä tasapuolisesti. Työsuhteen henkilöstön osalta tämä perustuu työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 2 §:ään, joka on työnantajaa velvoittavaa oikeutta. Lisäksi työnantajaa velvoittavat yhdenvertaisuuslain (1325/2014) ja naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain (609/1986) tasapuolisen kohtelun ja syrjinnän kieltoa koskevat säännökset.

Kunnissa ja kuntayhtymissä työskentelevän henkilöstön vähimmäispalkat perustuvat valtakunnallisten työ- ja virkaehtosopimusten vähimmäispalkkamääräyksiin, mutta kaikissa kunnissa ja kuntayhtymissä on olemassa oma paikallinen työn vaativuuteen perustuva palkkausjärjestelmänsä, josta syystä henkilöstön siirryttyä maakuntiin maakunnissa tulee samoissa tai yhtä vaativissa tehtävissä olemaan työntekijöitä ja viranhaltijoita, joilla on erisuuruinen euromääräinen tehtäväkohtainen palkka. Tasapuolisen kohtelun periaate edellyttää, että samoissa tai yhtä vaativissa tehtävissä tulee työntekijöille ja viranhaltijoille palkanmuodostuksen lähtökohtana olla sama tehtäväkohtainen palkka.

Lainsäädännössä ei ole nimenomaista säännöstä siitä, millä aikavälillä työsuhteiden ehdot tulisi yhtenäistää. Oikeuskäytännön mukaan liikkeen luovutus on peruste soveltaa keskenään erilaisia ehtoja työnantajan "vanhaan" henkilöstöön ja liikkeen luovutuksen kautta työnantajan palveluk-

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

seen tullessiin. Erilaisten ehtojen käyttäminen ei kuitenkaan ole sallittua rajoittamattoman pitkää aikaa, vaan työnantajan on käytettävissä olevin keinoin pyrittävä yhtenäistämään sovellettavat työehdot kohtuullisen ajan kuluessa.

Merkittävä työntekijöiden erilaisen kohtelun riski on maakuntien lukumäärä ja niiden keskinäiset erot. Vaikka työntekijöiden yhdenvertainen palkkauskohtelu tulee arvioitavaksi kunkin työnantajamaakunnan osalta erikseen, tulee toimintaperiaatteiden valiokunnan mielestä palkkausta harmonisoitaessa olla eri maakunnissa riittävän samankaltaisia. Valiokunta pitää tärkeänä, että palkkauksen yhteensovittamiselle asetetaan siirtymisaika huomioon ottaen kohtuullinen, esimerkiksi enintään 5 vuoden tavoiteaikataulu.

Valiokunta toteaa, että palkkojen yhteensovittamisessa joudutaan tasapainoilemaan palvelujen taloudellisten järjestämisedellytysten kanssa sekä myös maakunta- ja sote-uudistuksen noin 3 miljardin euron säästötavoitteen kanssa, ja painottaa, että palkkaharmonisoinnissa tulee huolehtia sekä palkkausjärjestelmän oikeudenmukaisuudesta että julkisen talouden tasapainosta.

Työkyvyn ylläpitäminen ja osallistuminen

Maakunta- ja sote-uudistus on poikkeuksellisen laaja julkisen sektorin työmarkkinoiden muutos, joka johtaa suurella osalla työntekijöistä muutoksiin tehtävissä, toimenkuvissa ja jopa työpaikan sijainnissa. Valiokunta korostaa työkyvyn ja työhyvinvoinnin turvaamista muutoksessa. Keskeistä on työkyvyttömyysriskin varhainen tunnistaminen ja työkyvyn tukeminen.

Uudistuksen toteuttaminen ja uuden toimintakulttuurin luominen edellyttävät osaavaa, tavoitteellista ja hyvää johtamista. Valiokunta korostaa johdon ja henkilöstön yhteistoiminnan merkitystä ja pitää tärkeänä, että henkilöstö on mukana organisaatiouudistuksen ja toiminnan kehittämisen kaikissa vaiheissa, mukaan lukien maakuntavaiheen valmistelu. Valiokunta painottaa myös, että uudistuksen toteutuksessa on noudatettava sen kaikissa vaiheissa laissa säädettyä yhteistoimintamenettelyä.

Sukupuolivaikutukset

Maakunta-, sote- ja valinnanvapausuudistus koskee erityisesti kuntien ja kuntayhtymien henkilöstöä, josta valtaosa (noin 90 %) on naisia. Maakuntien palvelukseen siirtyy myös muiden kuin sosiaali- ja terveysalojen työntekijöitä, joista heistäkin iso osa on naisia. Kyseessä on siten uudistus, jolla on vaikutuksia erityisesti naisten työmarkkina-asemaan.

Valiokunta toteaa, että pienet sosiaali- ja terveydenhuollon yritykset ovat pääosin naisten omistamia. Tällä hetkellä on tapahtunut yritysten fuusioitumista suurten yritysten vallatessa markkina-asemia. Näin ollen uudistus vaikuttaa myös naisten yrittäjyyteen.

Uudistuksen pidemmän ajan vaikutuksia henkilöstölle on vaikea arvioida, koska vaikutukset riippuvat maakuntien päätöksistä, tuottajien ratkaisuista ja lopulta asiakkaiden valinnoista. Kuten valiokunta on edellä todennut, muutos saattaa lisätä epätyypillisiä työsuhteita sote-alalla. Epätyypilliset työsuhteet vaikeuttavat monin tavoin työntekijöiden arkea ja elämänhallintaa sekä työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Työsuhteen epävarmuudella on heijastusvaikutuksia myös

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

palkkaukseen. Toisaalta kilpailu voi tuottavuutta nostessaan myös kohentaa alan työntekijöiden ansiotasoa.

Valiokunta korostaa, että sukupuolivaikutusten arviointi on välttämätöntä maakunta- ja sote-uudistuksen kaikissa vaiheissa, koska muutokseen liittyy hyvin monia ja erityisesti naisten arkeen ja työelämään vaikuttavia tekijöitä. Valiokunta huomauttaa, että tulevilla maakunnilla on viranomaisena lain mukainen velvoite edistää sukupuolten tasa-arvoa.

Miesten ja naisten välillä on eroja hyvinvoinnissa, terveydessä, sairastavuudessa ja kuolleisuudessa. Miesten terveys on keskimäärin naisia huonompi, ja se heijastuu miesten naisia lyhyempään eliniän odotteeseen. Miehet myös käyttävät terveydenhuoltopalveluja naisia vähemmän. Valiokunta painottaa, että terveyserojen sukupuolittuneisuus tulee ottaa huomioon ja varmistaa, että myös heikoimmassa asemassa olevat saavat palveluja ja pystyvät nykyistä helpommin haakeutumaan niihin.

Pidemmän eliniän odotteen vuoksi naisten osuus terveys- ja sosiaalipalveluiden käyttäjistä kasvaa erityisesti vanhuusiässä. Naisten eläkeköyhyys estää heitä käyttämästä maksullisia lisäpalveluja, mikä on otettava huomioon erilaisia palveluja, esimerkiksi valinnanvapaus- ja vanhuspalveluja, suunniteltaessa.

Valinnanvapauden käyttäminen ja siitä hyötyminen voi olla vaikeaa erityisesti muuta huonommassa ja haavoittuvammassa asemassa oleville ryhmille, koska valinta edellyttää asiakkailta tahtoa ja kykyä valita itselleen parhaiten sopiva palveluntuottaja. Valiokunta toteaa, että luotettavan ja vertailukelpoisen tiedon puuttuessa markkinointi ja mielikuvavaikuttaminen saattavat lisääntyä ja palveluntuottajien valinta voi perustua virheellisiin tietoihin. Valiokunta painottaa palveluja koskevan luotettavan ja vertailukelpoisen tiedon tärkeyttä.

Naiset ovat tällä hetkellä aliedustettuina kaikilla vaaleilla valituissa päätöksentekuelimissä, ja tilanteen oletetaan olevan samansuuntainen myös tulevissa maakunnissa. Valiokunta pitää hyvänä, että esitykseen sisältyy tasa-arvolain muuttamista koskeva ehdotus, jonka mukaan maakunnan toimielimissä lukuun ottamatta maakuntavaltuustoa tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakkin vähintään 40 %, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Säännöstä sovelletaan myös maakuntien väliaikaisiin valmistelutoimielimiin. Valiokunta painottaa sukupuolten tasa-arvon toteutumisen huomioon ottamista myös maakuntien epävirallisissa valmisteluelimissä.

Esityksen mukaan maakunnalla tulee olla strategia, jossa päätetään maakunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista ja määritellään toteutumisen arviointi ja seuranta. Maakuntastrategiassa maakuntavaltuusto linjaa ja asettaa pitkän aikavälin tavoitteet esimerkiksi asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen, palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen, henkilöstöpolitiikkaan ja maakunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Kaikissa näissä on tärkeää huomioida myös sukupuolinäkökulma. Valiokunta katsoo, että tasa-arvon edistämistavoitteen sisällyttäminen strategiaan auttaisi valtavirtaistamaan sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulmaa maakuntien toimintaan ja toteuttamaan laissa säädettyä viranomaisvelvoitetta tasa-arvon edistämiseen.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

Maakuntastrategiassa huomioon otettavat seikat on kirjattu maakuntalain 35 §:ään. Valiokunta esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa lisättäväksi maakuntalain 35 §:ään sukupuolten tasa-arvon edistämistavoitteen.

Valiokunta painottaa, että maakunta- ja sote-uudistuksen sukupuolivaikutuksia henkilöstöön, palveluiden käyttöön ja osallistumiseen on seurattava säännöllisesti ja tarvittaessa ryhdyttävä korjaaviin toimenpiteisiin.

Eläketurva

Valiokunta kannattaa Kevasta annettuun lakiin (66/2016) ehdotettua muutosta, jonka perusteella maakuntien palvelukseen Kevan jäsenyhteisöjen palveluksesta siirtyvä henkilöstö säilyy julkisten alojen eläkelain mukaisen eläketurvan piirissä ja säilyttää näin myös mahdollisen lisäeläketurvan.

Lisäeläke-etuus lisää kuntien työvoimakustannuksia. Kuntien eläkemenoperustaisen maksun aiheuttaman kustannuslisän ratkaisemiseksi esityksessä ehdotetaan, että eläkemenoperusteinen maksu korvataan maakuntien ja kuntien kesken tasausmaksulla. Kilpailuneutraaliteetin turvaamiseksi työvoimakustannusten vertailussa tasausmaksua ei kohdisteta maakunnan liikelaitokselle.

Valiokunta toteaa, että ehdotetulla järjestelyllä kuntien toiminnan seurauksena syntyneiden lisäeläkkeiden rahoitusvastuu siirtyy maakunnille. Valiokunta pitää tarpeellisena harkita maakunnille tasausmaksun suorittamiseksi valtion erillistukea.

Kielelliset oikeudet

Maakuntalakiehdotuksen 27 §:n mukaan kaksikielisiin maakuntiin asetetaan kielivähemmistön vaikuttamistoimielin. Toimielimen tehtävänä on selvittää, arvioida ja määritellä maakunnan kielellisen vähemmistön omalla kielellä tarjottavien palveluiden tarvetta sekä tehdä ehdotuksia maakuntahallitukselle palvelujen kehittämiseksi.

Vaikuttamistoimielin ei ole lautakunta, joka voi käyttää julkista valtaa, eikä se ole sidottu maakunnan hallintoon. Toimielimellä ei myöskään ole maakuntaa velvoittavaa päätösvaltaa, ja siten siltä puuttuu tosiasiallinen vaikutusvalta. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta katsoo, että kielivähemmistön lautakunta turvaisi ehdotettua vaikuttamistoimielintä paremmin kielivähemmistön oikeuksia.

Valinnanvapausjärjestelmän onnistumisen edellytyksenä on, että markkinat toimivat ja että syntyy riittävä kilpailu, jotta asiakkaalla on tosiasiallinen valintamahdollisuus. Kaksikielisiä palveluja tarjoavien markkinoiden syntyminen on ongelmallista, koska asiakasmäärät ovat pienet. Valiokunta painottaa, että palvelujen saatavuus tulee turvata omalla kielellä myös kielivähemmistöille.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.5.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tarja Filatov sd
varapuheenjohtaja Heli Järvinen vihr
jäsen Reijo Hongisto sin
jäsen Anna Kontula vas
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Juha Rehula kesk
jäsen Eero Reijonen kesk
jäsen Eero Suutari kok
jäsen Martti Talja kesk
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Eerikki Viljanen kesk
varajäsen Antero Laukkanen kd
varajäsen Kaj Turunen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Maakunta- ja sote-esitys painottuu vahvasti sosiaali- ja terveystalvaeluihin, vaikka esityksessä ehdotettu maakuntien tehtävälue on laaja ja maakuntien vastuulle siirretään kuntien sosiaali- ja terveystalvaelujen lisäksi erikseen eduskunnalle annettavien esitysten perusteella tehtäviä myös valtiolta.

Eriävän mielipiteen allekirjoittaneiden mielestä asian kunnollinen käsittely on mahdotonta, koska raamilakina toimiva lain (lakiehdotus alueiden kehittämistä ja kasvupalveluista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi) sisältöä määrittävä työvoimapalvelulaki puuttuu. Lisäksi työmarkkinatuen kuntaosuuksia koskeva rahoituslaki puuttuu.

Tilaaaja-tuottajamalli ei sovi työvoimapalveluihin

Työelämän muutos edellyttää tehokkaampia työnvälityspalveluita ja kokonaisvaltaisempaa rakennetyöttömyyden purkuun panostamista. Vaikka työpaikkoja syntyisi runsaasti, niin samaan aikaan työn tuottavuusvaateet kasvavat ja osan ihmisistä on vaikea työllistyä. Tämä edellyttää erityisesti kaikkein vaikeimmassa asemassa oleville työttömille toimivampia palveluja ja kiinteää yhteyttä kuntoutuksen, sosiaalityön, terveystalvaeluiden ja työvoimapoliittisten toimien välille.

Allekirjoittaneiden mielestä puhdasta tilaaaja-tuottajamallia ei tule ottaa käyttöön.

Hallituksen esityksessä vastuu kasvupalveluiden järjestämisestä siirtyy maakunnille tilaaaja-tuottajamallilla. Tätä järjestäjän ja tuottajan erottamista on kokeiltu useissa kunnissa, mutta kunnat ovat luopuneet puhtaasta tilaaaja-tuottajamallista, koska se on osoittautunut byrokraattiseksi ja kalliiksi.

Työvoimapalveluiden uudistuksen tavoitteeksi on otettava johdonmukainen palvelukokonaisuus, joka vastaa oikea-aikaisesti ja oikeilla palveluilla vaikeasti työllistyvien tarpeisiin. Oleellista on palveluohjaus, jonka avulla asiakas voi siirtyä joustavasti palvelusta toiseen kuntoutumisen edetessä. Järjestäjän ja tuottajan erottaminen kategorisesti vaikeuttaa kokonaisvastuuta ja tuopäällekkäistä hallintoa.

Allekirjoittaneiden mielestä maakuntahallintoon rakennettua työllisyyspoliittista vastuuta pitää jakaa kuntien ja maakuntien välillä ja kuntien roolia vahvistaa.

Kuntien työllisyysenhoidon tehtävät säilyvät maakuntauudistuksessa esityksen mukaan pääosin ennallaan, mutta kunnat eivät saa tuottaa työvoimapalveluja. Kunnat ovat lakisäateisten työllistämistehtäviensä lisäksi järjestäneet omaehtoisesti erityisesti vaikeasti työllistyvien työllisyyttä edistäviä palveluita ja palkkatuettua työtä sekä tukeneet niiden järjestämistä kolmannella sektorilla eri järjestöissä. Kunnilla ja kolmannen sektorin toimijoilla tulee jatkossakin olla tähän mahdollisuus.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp Eriävä mielipide 1

Vaikeasti työllistyvien palveluntarve on suurempi kuin työttömillä yleensä ja edellyttää monialaisia ja yhteen sovitettavia palveluita, joihin sisältyy esimerkiksi kuntoutusta, koulutusta, sosiaali- ja terveystalvveluita sekä työllistämispalveluita. Maakuntauudistus vaikeuttaa kuntien työllisyyden hoitoa sosiaali- ja terveystalvveluiden siirtyessä kunnilta maakunnille. Vaikeasti työllistyvien kanssa työtä tehneiden tahojen, eli järjestöjen, säätiöiden, työpajojen ja kuntien, osaamista on hyödynnettävä.

TYP-konseptia ei saa romuttaa

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) on kuntavetoinen ja lakisääteinen toimintamalli, jossa kunta, Kela ja TE-palvelut yhdessä arvioivat työttömien palvelutarpeet, suunnittelevat työllistymisen edistämiseksi tarkoituksenmukaiset palvelukokonaisuudet sekä vastaavat työllistymisen edistämisestä ja seurannasta. TYP-toiminnan jatkumista ei saa vaarantaa. Monialainen palvelu toimii parhaiten, kun eri ammattialojen edustajilla on aidosti yhteinen palvelupiste, jossa työtön voi asioida ja saada palvelut yhdeltä luukulta. Pelkkä toive monialaisesta palvelusta ei synnytä aitoa monialaista palvelua, jos toimijat ovat eri yritysten ja erilaisten tulostavoitteiden piirissä. TYP-konsepti on säädettävä selkeästi laissa.

Kasvupalvelut uhkaavat jäädä sote-palveluiden jalkoihin ilman kannustavaa rahoitusta

Rahoitus jaetaan maakunnille erilliseltä momentilta laskennallisesti eri määrätymistekijöihin perustuen. Työttömien määrä on vahvin kriteeri. Yleiskatteellisen rahoituksen osalta maakunta voi itse vapaasti päättää rahojen käytöstä.

Asiantuntija-arvioissa on esitetty vakava huoli, että hallituksen esitys nostaa sosiaali- ja terveystalvvelujen kustannuksia. Rahoitusmalliin liittyy suuri riski, että työttömien palvelut jäävät liian vähäiselle rahoitukselle. Lisäksi työttömyyden tasoon perustuva rahoitusmalli kannustaa huonosti ylimaakunnallisen työvoiman saatavuuden turvaamiseen.

Osa maakunnille siirtyivistä tehtävistä on luonteeltaan viranomaistehtäviä, jolloin maakuntien mahdollisuudet rahoituksen kohdentamisessa ovat rajalliset. Tiukassa taloudellisessa tilanteessa, ilman kasvupalveluihin korvamerkittyä rahoitusta, yleiskatteellisen rahoituksen jousto käytetään lakisääteisten menojen kattamiseen. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että kasvupalvelu-uudistuksessa säädetään lailla kasvupalveluiden minimitasosta. Työvoimapalvelujen saatavuudesta on huolehdittava yhdenvertaisesti koko maassa.

Henkilöstön asema ja jaksaminen uudistuksessa

Uudistus aiheuttaa merkittäviä riskejä työntekijöiden asemaan ja työsuhteiden ehtoihin tulevaisuudessa. Esitetyn valinnanvapausjärjestelmän myötä lisääntyvä yksityisen palvelutuotannon osuus julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa aiheuttaa henkilöstöön sovellettavien työehtosopimusten vaihtumista, millä on vaikutuksia palvelussuhteen ehtoihin.

Valinnanvapauslakiesityksen perustelujen mukaan markkinoiden muotoutuminen tarkoittaa myös työmarkkinoiden uudelleenmuotoutumista, erityisesti kun henkilöstöä rekrytoidaan suoran valinnan palveluyksiköihin. Jos kuntien sosiaali- ja terveystalvvelujen nykyisistä käyttäjistä iso

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp Eriävä mielipide 1

osa siirtyy muiden kuin maakuntien omistamien yritysten asiakkaiksi, tarkoittaa se irtisanomisten tarpeen kasvua maakuntien tuotannossa.

Valinnanvapaus lisää epävarmuutta henkilöstöresursoinnissa. Sekä yli- että aliresursoinnin riski kasvaa. Palveluntarpeen muuttumisen vuoksi organisaatioissa joudutaan myös turvautumaan määräaikaisiin ja osa-aikaisiin palvelussuhteisiin.

Onnistuneesti toteutettu valinnanvapaus lisää sote-palveluntuottajien eli työnantajien määrää ja henkilöstön liikkuvuus lisääntyy. Tämä saattaa johtaa kasvavaan palkkakilpailuun ja lisätä kustannuksia, mikä voi maakunnille rakennetun kustannuskaton vuoksi johtaa riittävän rahoituksen puuttuessa palvelujen leikkauksiin.

Uudistus aiheuttaa suuria muutoksia henkilöstön tehtäviin ja toimenkuviin. Henkilöstön työhyvinvoinnin ja jaksamisen varmistaminen on välttämätöntä. Uudistuksen toteuttaminen ja uuden toimintakulttuurin luominen edellyttävät osaavaa, tavoitteellista ja hyvää johtamista muutosvaiheessa. Psykososiaalisen kuormituksen hallinnan kannalta on erityisen tärkeää, että muutosvaiheessa tehdään asianmukaiset riskikartoitukset ja turvataan henkilöstön työssä jaksamisen tuki sekä riittävä henkilöstömitoitus. Muutoksen toimeenpano vaatii myös riittävän ajan, ja siksi uudistus on toteutettava portaittain.

Henkilöstön työhyvinvoinnin näkökulma tulee ottaa huomioon myös uusien tietojärjestelmien luomisessa, ja siihen on varattava riittävästi resursseja.

Henkilöstön siirto kunnista ja kuntayhtymistä maakuntaan sekä maakuntien valtakunnalliseen palvelukeskukseen katsotaan liikkeenluovutukseksi. Liikkeenluovutuksen henkilöstölle tuoma turva on kuitenkin lyhytkestoista, ja siksi on tärkeää, että automaattinen liikkeenluovutus ulotetaan myös myöhemmin tapahtuviin valinnanvapaudesta johtuviin organisatorisiin muutoksiin.

Lisäksi siirtymät ovat epäselviä silloin, kun yksikön henkilöstöstä siirtyy maakuntaan vain osa.

Palkkaharmonisaatio edellyttää resursointia

Maakunta- ja sote-uudistuksessa palkkojen harmonisoinnin tarve syntyy, kun eri kunnista ja kuntayhtymistä sekä valtion eri virastoista erilaisista palkkausjärjestelmistä siirtyy henkilöstöä saman maakunnan tai sen palvelulaitoksen palvelukseen. Tällöin samasta tai saman vaativuustason tehtävästä maksettavan palkan suuruus voi vaihdella.

Aikaisemmin tehtyjen kuntaliitosten esimerkit osoittavat, että palkkaharmonisointi lisää kustannuksia. Palkkamenot vastaavat noin puolta sosiaali- ja terveydenhuollon menoista. Asiantuntijat ovat arvioineet, että tämän uudistuksen kohdalla palkkaharmonisoinnin kustannukset nousevat satoihin miljooniin euroihin, ja ne tulisi huomioida toimeenpanon suunnittelussa. Valtiovarainministeriön arvio palkkaharmonisaation kustannuksista sekä Työtuomioistuimen tuore ratkaisu tarkoittavat, että palkkaharmonisaatio on tehtävä korkeimman palkan tasolle: tällöin on 700 miljoonaa euroa alaraja palkkaharmonisaation kustannuksille.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp Eriävä mielipide 1

TE-hallinnon henkilöstö kohtuuttoman kovilla

Erityinen huoli kohdistuu TE-toimistojen henkilöstön tulevaisuuteen. Henkilöstöä ovat koskeneet viime aikoina useat peräkkäiset muutokset, ja aliresursointi on ilmeistä. Nyt esitetyssä mallissa valtaosa henkilöstöstä joutuu siirtymään yksityisten palveluntuottajien palvelukseen tai perustamaan itse tuotantoyhtiön.

TE-hallinnon palveluissa viranomaistoiminnot ja palvelut limittyvät toisiinsa, minkä vuoksi on tarkkaan valmisteltava julkisen viranomaistoiminnan ja yksityisten palveluntuottajien rajapinnat.

Tasa-arvovaikutukset ja niiden arviointi

Maakunta- ja sote-esityksen mukaan uudistuksen vaikutukset kohdistuvat eri tavoin naisiin ja miehiin palvelujen käyttäjinä, työntekijöinä sekä päättäjinä. Esityksen sukupuolivaikutusten arviot ovat kuitenkin puutteelliset.

Sote-uudistuksen yhtenä tavoitteena on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. Tavoitteen saavuttamista tulee tarkastella myös sukupuolten tasa-arvon kannalta. Terveyserojen sukupuolittuneisuus ja sosioekonomisen aseman vaikutus tulee ottaa huomioon ja varmistaa, että myös heikoimassa asemassa olevat saavat palveluja ja pystyvät nykyistä helpommin hakeutumaan niihin.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla palvelussuhteessa olevista yli 90 % on naisia, joten uudistuksen henkilöstövaikutukset kohdistuvat valtaosin heihin. Merkittävin muutos tulee olemaan työnantajan vaihtuminen. Henkilöstön siirtymisellä on vaikutuksia mm. naisten palkkaukseen, palvelussuhteiden ehtoihin ja työolosuhteisiin, kuten työn määrään ja työssä jaksamiseen. Palkkavaikutukset heijastuvat myös naisten eläkkeisiin. Uudistus lisää naisvaltaisten alojen jo ennestään korkeaa epätyypillisten työsuhteiden osuutta. Uudistuksen sukupuolivaikutuksiin tulee kiinnittää huomiota uudistuksen kaikissa vaiheissa.

Maakuntien ja asiakkaiden yhdenvertaisuus

Maakuntien edellytykset järjestää palveluja vaihtelevat. Uhkana on, että palveluja ei ole valtakunnan tasolla määrällisesti ja laadullisesti yhdenvertaisesti saatavilla. Markkinaehtoisessa kilpailussa tiheämmin asutetut asutuskeskukset todennäköisesti houkuttelevat tuottajia paremmin kuin harvaan asutut alueet. Näin asiakkaiden valinnanvapaus voi tiheästi asutuilla seuduilla muodostua syrjäseutuja laajemmaksi. Uudistuksen edetessä on huolehdittava palvelujen fyysisestä saatavuudesta koko maassa.

Palveluiden saatavuuden näkökulmasta riskiasemassa ovat kaikkein heikoimmassa asemassa olevat henkilöt, jotka ovat syrjäytymisvaarassa tai jo syrjäytyneet ja joilla lisäksi on monen samanaikaisen palvelun tarve sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa että työvoimapalveluissa. Myös sähköiset palvelut on siksi rakennettava helppokäyttöisiksi ja asiakaslähtöisiksi. Lisäksi on turvattava henkilökohtaisen palvelun mahdollisuus ihmisille, joilla on ongelmia sähköisten palveluiden kanssa.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 1

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja työvoimapalvelujen nykyisillä asiakkaila on usein monialainen palvelujen yhteensovittamisen tarve. Valinnanvapauslainsäädäntö koskee laajasti sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja että työvoimapalveluja, ja vaarana on, että maakunnan palvelujärjestelmä pirstoutuu entisestään eikä yksittäisellä asiakkaalla ole mahdollisuutta hahmottaa, minkä palvelun hän valitsee. Uhkana on, että uudistus johtaa tilanteeseen, jossa kukaan ei kannata kokonaisvastuuta kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevista kansalaisista.

Oikeus omaan kieleen ja palveluihin

Uudistuksen toteuttaminen on haastava ruotsinkielisten ja muiden kieliryhmien sekä erityisryhmien kannalta, sillä ne muodostavat harvemmin palveluntuottajia kiinnostavia suuria markkinoita siinä määrin, että kilpailu- ja valinnanvapaus toteutuisivat kauttaaltaan. Palvelujen saatavuuden ja valinnanvapauden toteutuminen tulee turvata lainsäädännössä myös ruotsinkielisille ja muille kielivähemmistöille sekä erityisryhmille.

Esitetyllä kielivähemmistön vaikuttamistoimielimellä ei ole hallinnollisesti riittävän vahvaa asemaa eikä tosiasiallisia mahdollisuuksia seurata valinnanvapauden toteutumista tai vaikuttaa palveluiden saatavuuteen maakunnan vähemmistökielillä. Kielivähemmistön lautakunta turvaisi paremmin näitä oikeuksia.

Me allekirjoittaneet esitämme,

että lakiehdotukset hylätään ja palautetaan uudelleen valmisteluun siten, että sote-palveluissa palvelut kootaan yhteen, kuten esityksessä on ehdotettu, mutta että maakunnille siirtyy järjestämisvastuu eikä maakunnilta ja kunnilta estetä palvelujen tuottamismahdollisuutta. Lisäksi uudistuksessa tulee irrottaa muiden palvelujen siirtäminen maakunnille. Työ- ja elinkeinoministeriön lakikokonaisuus tulee tehdä erillisenä kokonaisuutena siten, että kuntavetoiset TYP-palvelut säilyvät ja kunnille tulee suurempi autonominen vastuu nuorten ja pitkäaikaistyöttömien palveluista.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että lakiehdotukset hylätään ja

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman. ***(Eriävän mielipiteen lausumaesitys)***

Eriävän mielipiteen lausumaesitys

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee uuden esityksen, jolla sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kootaan yhteen, maakunnille siirtyy palvelujen järjestämisvastuu ja maakunnat ja kunnat voivat toimia palvelujen tuottajina. Työ- ja elinkeinoministeriön toimialan uudistus tulee tehdä erillisenä kokonaisuutena siten, että kuntavetoiset TYP-palvelut säilyvät ja kunnille tulee suurempi autonominen vastuu nuorten ja pitkäaikaistyöttömien palveluista.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 1

mien palveluista. Maakuntaan siirrettävistä muista tehtävistä tulee tehdä oma erillinen esitys.

Helsingissä 9.5.2018

Tarja Filatov sd
Ilmari Nurminen sd
Heli Järvinen vihr

**Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 2**

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Työ- ja tasa-arvovaliokunnan lausunto nostaa esiin monia keskeisiä näkökohtia, ja jaan siinä esitettyjä huolia siirtyvän työvoiman asemasta, muutosten sukupuolivaikutuksista ja TYP-palvelujen jatkumisesta.

Lausunto ei kuitenkaan käsittele riittävällä painoarvolla uudistuksen perusratkaisuja työllisyyspalvelujen järjestämisestä.

Maakunnat tulevat jatkossa saamaan rahoituksensa valtiolta, pääosin yleiskatteellisena. Yksi rahoituksen määräytymisperuste on työttömien määrä. Maakunta siis saa rahaa sitä enemmän, mitä korkeampi on sen työttömyysaste. Ilman verotusoikeutta se ei toisaalta hyödy työllisyyden kasvusta.

Syntynyttä kannustinongelmaa suunnitellaan ratkaistavaksi nykyisten kuntien "sakkomaksujen" jyvittämisellä puoliksi maakunnille. Toimenpiteen teho on kuitenkin varsin kyseenalainen, kun muistetaan, että kunnissa motivoituminen työllisyysdenhoitoon on vaatinut huomattavasti vahvempia kannustimia.

Tilannetta heikentää entisestään se, että useiden asiantuntijoiden mukaan uudistus on alibudjetoitu. Maakuntien oletetaan järjestävän entistä paremmat palvelut entistä useammalle entistä halvemmalla. On selvää, että kun raha ei riitä kaikkeen, hoidetaan ensiksi sote-palvelut, joissa on paljon subjektiivisia oikeuksia, määrällisiä minimitasoja ja akuutteja toimintoja, ja järjestämisvelvoitteiltaan löyhästi säädellyt työvoimapalvelut jäävät jalkoihin.

Yleiskatteelliseen rahoitukseen liittyy siis työvoimapalvelujen laajamittaisen alasajon riski. Hallituksen esityksissä tai valiokunnan lausunnossa tätä problematiikkaa ei käsitellä riittävällä vakavuudella.

Myös lausunnon sinänsä laajasta ja hyviä huomioita sisältävästä tasa-arvo-osiosta jää puuttumaan eräitä tärkeitä näkökulmia. Sukupuolten tasa-arvoinen edustus tulisi sote-uudistuksen valmistelussa huomioida myös epävirallisten valmisteluelinten osalta, jotka tällä hetkellä ovat kovin miesvaltaisia.

Kysymys pienten ja suurten yritysten tasavertaisista toimintamahdollisuuksista avautuvilla sote-markkinoilla tulee nähdä vahvasti myös sukupuolittuneena kysymyksenä, sillä valtaosa pienistä sote-alan yrityksistä on naisten yrityksiä. Toistaiseksi valittu toteutustapa jättää nämä suurten yritysten alihankkijan rooliin, eikä palveluseteli riitä kumoamaan tätä vaikutusta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

**Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 2**

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.5.2018

Anna Kontula vas

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 3

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 3

Perustelut

Hallituksen esitys valinnanvapauslaiksi sisältää edelleen lukuisia ongelmallisia kohtia. Näitä ongelmia ei ole mahdollista ratkaista jälkikäteen vaarantamatta koko sosiaali- ja terveystalouden kokonaisuutta. Uudistuksen peruuntuminen ei aiheuta yhtä merkittävää riskiä kuin sen toteuttaminen. Uudistuksella tavoiteltu kolmen miljardin euron säästö vuoteen 2029 mennessä ei ole uskottava. Olen kiinnittänyt huomiota erityisesti seuraaviin asioihin.

Esityksen sisältämät ehdotukset johtavat ongelmiin ennakoitusti erityisesti heikossa asemassa olevien henkilöiden palveluissa. Tämä koskee etenkin niitä metropolialueella asuvia ihmisiä, jotka tarvitsevat paljon palveluja. Tarjonnan lisääntyminen ei tarkoita palvelujen saatavuuden tai saavutettavuuden lisääntymistä. Perussuomalaiset näkevät, että niiltä osin kuin jo luodut mallit ovat toimivia, ei näitä ole syytä romuttaa nyt ehdotettavan lainsäädännön myötä.

Työllisyyden ja työntekijöiden asemasta käsin epäkohtana on se, että ei voida lainkaan varmistua siitä, että kaikki kunnilta siirtyvät työntekijät saisivat työtä tai säilyttäisivät vanhat työtehtävänsä. Ei voida myöskään pitää ongelmattomana sitä, että ei ole takeita siitä, että henkilöstö otettaisiin aidosti mukaan valmisteluprosessiin tai syntyvään väliaikaishallintoon. Toisin sanoen esitys ei tue riittävästi sote-henkilöstön ja muun henkilöstön asemaa uudistuksessa. Lain ei-toivottujen vaikutusten osalta merkillepantavaa on, että uudistus koskee suurta työntekijäjoukkoa. On myös niin, että toimipisteiden keskittäminen maakuntien keskustoihin tulee merkitsemään monille pidettyjä työmatkoja ja lisää haasteita esimerkiksi työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa.

Katson samaten, että ennen valinnanvapausesityksen valmistumista olisi pitänyt saada rakenteet ja hallinnolliset uudistukset kuntoon. Ennakoin, että nyt tehtyjen ehdotusten myötä henkilöstön työhyvinvointi olennaisesti heikkeni. Työtyytyväisyyden mahdollinen heikkeneminen voi myös johtaa työvoiman vaihtuvuuden runsaaseen kasvuun. Uudelleenjärjestelyissä on huolehdittava henkilöstön työsuhteiden ja työnteon ehtojen turvaamisesta, mikä ei uudistuksessa parhaalla mahdollisella tavalla tule toteutumaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 9.5.2018

Rami Lehto ps

**Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 4**

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 4

Perustelut

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on muuttanut muotoaan useita kertoja viime vuosien aikana. Uudistuksen tavoitteet ovat kuitenkin selkeät. Ensimmäinen päätavoite on yhdenvertaisempi hoito ja hoiva sekä sote-palvelujen parempi saatavuus. Uudistuksen tarkoituksena on siis hoitoon pääsyn nopeuttaminen etenkin perusterveydenhuollossa eli terveyskeskuksissa. Toinen päätavoite on ollut eri hoitomuotojen parempi yhteensovittaminen eli niin sanottu integraatio esimerkiksi perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon välillä, mutta myös perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä. Kolmas päätavoite on sote-kustannusten nousun hillitseminen. Sosiaali- ja terveydenhuollossa olevien haasteiden ratkaisemiseksi tavoitteet ovat tärkeitä ja kannatettavat. Nyt käsillä olevaa maakunta-, sosiaali- ja terveydenhuoltouudistusta tuleekin arvioida näiden tavoitteiden kautta.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan ansiokkaasti nostanut esille haasteita, jotka koskevat muun muassa palkkaharmonisaatiota, kielellisten oikeuksien käytännön toteutumista ja tasa-arvovaikutuksia. Haluan kuitenkin nostaa muutaman yksittäisen kysymyksen vielä esille.

Aikataulu

Sosiaali- ja terveysuudistuksen aikataulu on tiukka. Uudistus on yksi maamme historian suurimmista ja moniulotteisimmista. Silti aikaa eduskuntakäsittelylle on varattu erittäin vähän, ja nopeutettu ja paineen alainen käsittely jättää taakseen paljon epäselvyyksiä ja suoranaisia aukkoja. Mikäli uudistus toteutuu, tulisi se saattaa voimaan samalla tavalla kuin peruskoulu-uudistus eli vaiheittain ja maakunnittain usean vuoden aikana. Tämä mahdollistaisi sen, että kokemuksista voidaan oppia ja malliin voidaan tehdä parantavia korjauksia. Tällä hetkellä Suomessa on käynnissä sote-uudistukseen liittyviä pilotteja ja kokeiluja, joiden tuloksia ei kuitenkaan ehditä analysoida tai hyödyntämään täysimittaisesti uudistuksessa. Lisäksi kerralla toteutettava maakuntauudistus tarkoittaa sitä, että valtio siirtää vastuun uudistuksen onnistumisesta maakunnille sen sijaan, että parhaita käytäntöjä voitaisiin etsiä ja toteuttaa askeleittain.

Maakuntauudistus

Monet asiantuntijat ovat olleet huolestuneita niistä edellytyksistä, joita maakunnilla on hoitaa tehtäviään ja kehittää toimintaansa. Maakuntien edellytykset saada aikaan säästöjä eivät perustu toiminnan tehostamiseen vaan rahoitusleikkuriin eli siihen, että maakuntien käytössä olevia resursseja leikataan vuosi vuodelta. Ehdotettu malli ei itsessään tule tuomaan kustannustehokkuutta tai mittavia säästöjä. Tämä tarkoittaa käytännössä, että palveluverkkoa joudutaan hyvin todennäköisesti karsimaan. Monen maakunnan arvioidaan joutuvan sopeuttamaan toimintaansa merkittävästi ensimmäisinä toimintavuosinaan. Maakuntien taloudellinen päätösvalta on riippuvainen valtion ohjauksesta, joten maakuntien mahdollisuudet rajoittaa kustannusten kasvua ovat käytännössä palvelumaksujen taso ja tarjottavien palvelujen laajuus.

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 4

Vastaavasti uudistus tulee aiheuttamaan kasvavia kustannuksia muun muassa uuden hallintorakenteen ja uusien tietotekniikkajärjestelmien luomisen myötä. Kun maakunnille siirtyvien työntekijöiden palkka harmonisoidaan, tulevat myös kustannukset kasvamaan. Nämä kustannukset tulevat heikentämään edellytyksiä saavuttaa säästöjä, eikä näiltä osin kasvaviin kustannuksiin ole varauduttu tarpeeksi hyvin. Maakuntauudistus ei ole välttämätön sote-uudistuksen toteuttamiseksi. Sote-uudistuksen suunnitellut säästöt sulavat maakuntauudistukseen ja tulevat aiheuttamaan kustannuksien lisäksi myös epävarmuutta työntekijöissä.

Kielelliset oikeudet

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan ansiokkaasti nostanut esille, että vaikuttamistoimielin olisi perusteltua kielellisten oikeuksien ja perustuslain 14 §:n 4 momentin mukaisen osallistumisoikeuksien vuoksi vahvistaa lautakunnan kaltaiseksi toimielimeksi. Katson, että vaikuttamistoimielimen muuttaminen lautakunnaksi on välttämätöntä.

Maakuntauudistuksen myötä on ilmeinen riski, että kielellisten oikeuksien toteutuminen heikenee entisestään. Esimerkiksi hallituksen kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta 2017 todetaan, että "ruotsinkieliset ovat suuremmassa määrin sitä mieltä, että yleinen suhtautuminen eri kielelle puhuviin on muuttunut kielteisemmäksi". Julkisella sektorilla tulee tulevaisuudessakin olla merkittävä rooli kielellisten oikeuksien toteuttajana. Maakunnilla tulee olemaan päävastuu varmistaa, että palveluita on saatavilla maakunnan kielillä. Tärkeintä on, miten kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Koska esimerkiksi ruotsinkielisten osuus tulee olemaan pieni useimmissa kaksikielisissä maakunnissa, vaaditaan erityisiä toimenpiteitä, jotta palvelut ja hoitoketjut toimivat molemmilla kielillä.

Lopuksi

Usein painotetaan, että uudistuksen onnistuminen riippuu toimeenpanosta. Pakolliset jatkuvat kustannusleikkaukset, toimivien kokonaisuuksien pirstaloituminen, uudistuksen toteuttaminen käytännössä yhdellä kertaa hallitusohjelman vastaisesti ja täysin uusien toimintatapojen omaksuminen tekevät kuitenkin onnistuneesta toimeenpanosta haastavaa. Asiantuntija-arvioiden perusteella voidaan todeta, että on epätodennäköistä, että uudistus saavuttaa sille asetetut tavoitteet. Käsillä olevien epävarmuustekijöiden vuoksi en voi hyväksyä esitettyä maakunta-, sosiaali- ja terveydenhuolto- sekä valinnanvapausuudistusta nyky muodossaan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.5.2018

Veronica Rehn-Kivi r

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 5

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 5

Perustelut

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on lausunnossaan nostanut esille monia hallituksen esityksissä esiintyviä puutteita ja esittänyt rakentavaa kritiikkiä valiokunnan toimialaan liittyvien kokonaisuuksien osalta. Lausunnossa tuodaan hyvin esille muun muassa sosiaali- ja terveys- sekä työelämä- ja kasvupalveluiden rahoitukseen liittyvät puutteet, palkkaharmonisointiin liittyvät huomiot, uudistuksen sukupuolivaikutukset sekä kielellisten oikeuksien osalta huomioitavat seikat. Pääasiallisesti pystyn hyvin yhtymään lausunnossa esiin tuotuihin näkemyksiin. Katson, että valiokunnan lausunnossakin esiin tuodut rahoitukseen liittyvät ongelmat ovat kuitenkin niin merkittäviä, että ne tulisi ratkaista ennen uudistuksen eteenpäin viemistä, jotta sosiaali- ja terveys- sekä työelämä- ja kasvupalveluiden asiallinen toteutuminen ei vaarantuisi. Mielestäni tämä näkemys ei tule riittävän painavasti lausunnossa esille. Lisäksi valiokunta esittää harkittavaksi maakuntien verotusoikeuden toteuttamista, mitä esitykseen kuulumattomana ja aiheesta erityisesti asiantuntijoita kuulematta ei voi kannattaa. Edellä mainitun lisäksi haluaisin nostaa esille myös muuttaman muun huomion.

Työllisyyden hoitoon tarvitaan toimiva kokonaisratkaisu. Hallituksen sopimassa kasvupalveluiden allianssimallissa sosiaalipalveluja tarvitsevat heikommassa työmarkkina-asemassa olevat jäävät helposti jalkoihin. Maakunnalla ei myöskään ole kannusteita työttömyyden alentamiseen. Tärkeiden kasvupalveluiden järjestäminen on niihin liittyviä viranomaispäätöksiä lukuun ottamatta jätetty myöhemmin sovittavaksi tai yksinomaan maakuntien ja kuntien yhteistyön varaan. Ylipäätänsä työllisyyspalveluissa on oltava selkeä rakenne, mikä takaa asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun ja palvelut eri puolilla maatamme.

Tällä hetkellä kuntien aikuissosiaalityö on irrallaan TE-palveluiden ja Kelan toiminnasta. Tämä on luonut työllisyyden hoitoon päällekkäisyyttä ja ristiriitaisuuksia. Tarvitaan kokonaisvaltaista ratkaisua, joka poistaisi sekä nykyiset että hallituksen nyt esittämän mallin ongelmat.

Tulevassa maakuntahallinnossa tulisi yhdistää maakuntien ja alueen kuntien henkilöstöresurssit samaan organisaatioon niin, että jokaisella työttömällä on mahdollisuus saada oma ohjaaja henkilökohtaisena lähipalveluna. Yksikkö tekisi arvioinnin henkilön työkyvystä nykyisen Kela-johdotaisen mallin sijaan. Työkyvyttömiä ja osatyökykyisten osalta tarvitaan palveluketju, jolla turvataan henkilöiden palveluiden ja sosiaaliturvan saanti. Hyvin toimivassa työllisyyden hoidon kokonaisuudessa asiakkuuden alussa luodaan hyvä yhteistyösuhde, asiakaslähtöinen palvelutarpeen arviointi ja työllistymissuunnitelma, joka alkaa julkisen palveluntuottajan tekemästä arviosta. Palveluketjujen tulee olla sujuvia ja aukottomia ja kumppanuudet toimivia. Henkilökohtaisella palvelulla on tärkeä rooli lisääntyvästä digitalisaatiosta huolimatta. Palvelun kokonaisuuden toimivuus ja tulosten seuranta on varmistettava.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

Valiokunnan lausunto TyVL 4/2018 vp
Eriävä mielipide 5

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.5.2018

Antero Laukkanen kd